

ARAŞTIRMA

ANTALYA KENT MERKEZİ SAĞLIK OCAKLARINA BAŞVURAN KİŞİLERDE AFET RİSK ALGILAMASINA ETKİ EDEN FAKTÖRLERİN ARAŞTIRILMASI

Necati DEDEOĞLU, Hakan ERENGİN**, Hasan Hüseyin POLAT****

Özet

Afetler ülkemizin önemli bir sorununu oluşturmaktadır. Bu nedenle vatandaşın afetleri nasıl algıladığı, bu algılamayı hangi faktörlerin etkilediği, bu faktörlerin demografik değişkenlerle nasıl etkileştiklerini bilmek değer taşımaktadır. Bu soruların yanıtını almak üzere Antalya'da, kent merkezindeki 9 sağlık ocağında, 20-25 Temmuz 2009 tarihinde ocağa herhangi bir nedenle başvuran 20-60 yaşındaki vatandaşlara anket uyguladık. Sonuçta Antalya halkının ihmalkar ve kaderci olmadığı, kendine güvendiği, etrafındaki risklerden haberdar olduğu, yaşama yabancılaşmadığı buna karşın yetkililerin sözlerine güvenmediği ve toplumsal destek kurumlarına inanmadığı bulunmuştur. Tartışma kısmında bulguların afete hazırlık açısından ne anlama geldiği irdelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afetler, risk algılaması, risk farkındalığı, afete karşı tutum

A Study of Factors Affecting Disaster Risk Perception In Patients Attending Primary Health Care Centers In Antalya City Center

Abstract

Disasters constitute a major problem of our country. Therefore, it is valuable to know how citizens perceive disasters, factors that affect this perception and how these factors interact with demographic variables. To get answers to such questions we administered a questionnaire to all the people aged 20-60 who consulted 9 primary health care centers in Antalya city center during 20-25 July 2009. As a result we found out that Antalya residents are not negligent or fatalistic, they are confident and are aware of the risks around them, they are not alienated but do not trust the words of authorities and do not believe in social support institutions. What these findings imply in terms of disaster preparedness is debated in the discussion section.

Key words: Disasters, risk perception, risk awareness, attitude to disasters

*Prof. Dr., Emekli Öğretim Üyesi, Antalya

**Öğr. Gör.; Akdeniz Üniv. Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı

***Prof. Dr., Cumhuriyet Üniv. Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı

GİRİŞ

Ülkemiz bir afetler ülkesidir. Deprem, sel, fırtına, toprak kayması, her yıl pek çok can ve mal kaybına yol açmaktadır. Öte yandan giderek artan nüfus yoğunluğu ve sanayileşme doğal afetler yanında insan eliyle oluşan kimyasal döküntü, tren kazası, orman yangını gibi afetlerin de riskini arttırmaktadır. Trafik ve iş kazaları ülkemizde afet boyutunu almışlardır. Böyle bir ortamda insanların etraflarındaki riskleri algılayıp algılamadıkları, bu algılamayı ne gibi faktörlerin etkilediğini bilmek gerekli önlemlerin alınabilmesi açısından önem taşımaktadır.

Ülkemizde insanların afet riski algılaması ile ilgili araştırmalar yapılmıştır. Örneğin İstanbul'da yürütülen bir araştırmada vatandaşın beklenmekte olan afete hazırlıklı olmadığı bulunmuş, risklerin farkında olmadığı sonucuna varılmış ve riskleri kendi başlarına gelinceye kadar başkalarının sorunu olarak algıladıkları öne sürülmüştür. Araştırma, katılımcıların afet yönetimiyle ilgili olarak üstlenebilecekleri rollerde gereken kişisel yeterliliklerini düşük olarak algıladıklarını, özgüvenlerinin az olduğunu, mahalle muhtarının önemsendiğini bulmuştur (**Say A İ, 2005**). Karancı ise vatandaşın önlem almada sorumluluğu devlete yüklediğini, araştırmada "Deprem zararını azaltmak için bir şeyler yapılabilir mi?" sorusuna "Evet" yanıtı aldığı halde "Zararı azaltmak için sizin yapabileceğiniz bir şeyler var mı?" sorusuna "Hayır" yanıtı aldığını belirtmektedir (**Karancı, 2001**). Bizim Antalya'da daha önce yaptığımız bir araştırmada insanların deprem riskinin farkında olmadıkları gibi, pek aldırmadıkları da bulunmuştu. Öte yandan kadercilik fazla yaygın olmadığı gibi resmi görevlilere güven de düşüktü (**Dedeoğlu, 2006**).

Bu araştırmamızı da ikinci derece deprem bölgesinde bulunan ve sel, fırtına, toprak kayması gibi doğal afetlerin sıkça görüldüğü Antalya'da yapmayı planladık. Bu sefer daha büyük bir nüfusu kapsamak yanında, afetle ilgili kendine güven, kadercilik, ihmalcilik gibi risk faktörlerini tek bir soru yerine aynı davranış kalıbını gösterebilecek birkaç soruyla ortaya çıkartmaya çalıştık. Amacımız Antalya

halkının kentteki afet, kaza vb. risklerinin ne kadar farkında olduğunu, riske karşı önlem almada ne gibi faktörlerin etkisi altında bulunduğunu ortaya çıkartarak, afet hazırlıklarında etkili olabilecek sonuçlara ulaşmak idi.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma kesitsel, tanımlayıcı niteliktedir. Araştırma evreni Antalya kent merkezindeki 9 adet sağlık ocağı bölgesinde yaşayan ve 20-25 Temmuz 2009 tarihleri arasında sağlık ocağına başvuran 1149 kadın ve erkeklerdir. Antalya kent merkezinin 2009 yılı nüfusu 955 573 kişi idi ve 31 adet sağlık ocağı bulunmaktaydı. Araştırmanın yapıldığı sağlık ocakları Antalya kent yapısını temsil edecek nitelikte, mahallelerin sosyo-ekonomik durumlarına göre oldukça homojen dağılmış ocaklardır. Bu yüzden örnek alınmamış herhangi bir nedenle sağlık ocağına başvuran 20-60 yaş arası bütün kişilere anket uygulanmıştır. Anketin ön denemesi Akdeniz Üniversitesi hastanesine gelen hastalara uygulanarak yapılmış, alınan sonuca göre anket yeniden düzenlenmiştir. Araştırma öncesinde bütünlük sağlanması açısından anketörlere anket uygulaması ile ilgili eğitim verilmiştir. Anketler sağlık ocağında staj yapmakta olan internler tarafından ocağa gelenlere verilmiş ve kişilerin kendileri tarafından, birbirlerine bakmadan ve tam olarak doldurmaları sağlanmıştır. 12 kişi (%1) anket doldurmayı reddetmiştir.

Anket 58 sorudan oluşmaktadır. İlk 7 soru demografik bilgiler ve daha önce bir afet veya kaza geçirip geçirmediği ile ilgilidir. Geri kalan 51 soru, risk algılamasını etkilediği düşünülen 7 başlık altında guruplandırılmışlardır. Guruplar ve her gurup içindeki ibareler oluşturulurken daha önce yapılan afet tutumu ile ilgili araştırmalar taranmış ve onların bulgularından yararlanılmıştır. Guruplar ve soru sayıları şu şekildedir:

1. Kendine yeterlilik ile ilgili 9 soru
2. Toplumsal destek ile ilgili 8 soru
3. Kadercilik ile ilgili 6 soru
4. Risklerin farkındalığı ile ilgili 6 soru
5. Güçsüzlük, yabancılaşma ile ilgili 9 soru
6. İhmalcilik alışkanlığı ile ilgili 5 soru.

7. İmam, komşu, vali vb. kişilerin sözlerine güven duyup duymadığı ile ilgili 8 soru

Sorular " Alnımda ne yazıyorsa o olur", "Geleceğe umutla bakıyorum" "Arkadaşın varsa her şeyin var", "Hayat beni ezemez, güçlüyüm" veya " Bilim adamlarının söylediklerine inanırım" şeklinde ibareler halindedir. Anket dolduranlardan, her sorunun yanında bulunan " Evet, katılıyorum", " Hayır, katılmıyorum" veya "Kısmen katılıyorum" seçeneklerinden birini işaretlemesi istenmiştir. Gurup içindeki koşullanmayı önlemek amacıyla sorular gurup şeklinde değil karışık olarak verilmiş, sonradan değerlendirilirken tekrar guruplandırılmıştır. Sonuçlar değerlendirilirken kişiler eğer guruptaki soruların yarısından bir fazlasını " Evet, katılıyorum" şeklinde işaretlemişlerse o risk algılama faktörü açısından yeterli oldukları görüşüne varılmıştır. Örneğin, "toplumsal destek önemlidir" gurubu ile ilgili 8 ibarenin 5 tanesine katılıyorum demişse sosyal desteğin önemli olduğunu düşünüyor olarak kabul

edilmiştir. Aynı şekilde, "ihmkalkar değil" gurubu ile ilgili 5 ibarenin üçüne katılmışsa kişi ihmkalkar değil olarak değerlendirilmiştir.

Veriler bilgisayar ortamına "SPSS 16.0 for Windows" (SPSS Inc.,Chicago, Illinois,USA) yazılım programı ile girilmiş, tanımlayıcı tablolar ve ki kare analizi için de bu programdan yararlanılmıştır. Yanılma düzeyi % 95 güven aralığında olarak $p=0.05$ değeri seçilmiştir. Bu değere eşit veya küçük p değerleri için " İstatistiki olarak anlamlı bir farkın/ ilişkinin olduğu " yorumu yapılmıştır. Eğitim durumu okur-yazar değil (OYD), okur-yazar (OY), ilkokul mezunu (İO), ortaokul mezunu (OO) ve üstü olarak kodlanmıştır. Ekonomik durum kişinin kendi değerlendirmesine göre iyi, orta veya kötü olarak işaretlenmiştir.

BULGULAR

Araştırma 20-24 Temmuz 2009 tarihleri arasında Antalya'daki 9 sağlık ocağına başvuran 1149 kişi

Tablo 1. Araştırma Grubunun Tanıtıcı Özellikleri (Toplam Sayı 1149)

Demografik Özellikler	Sayı	%
Yaş Grubu		
20-39 yaş	750	65.3
40-60 yaş	399	34.7
Cinsiyet		
Erkek	530	46.1
Kadın	619	53.9
Eğitim Durumu		
OYD-OY-İO	385	33.5
OO ve üstü	764	66.5
Medeni Durumu		
Evli	776	67.5
Diğer	373	32.5
Çocuk Sahipliği		
Çocuğu var	773	67.2
Çocuğu yok	376	32.8
Ekonomik Durum		
İyi	233	20.3
Orta	712	61.9
Kötü	204	17.8
Afete, Kazaya Maruz Kalma		
Evet	392	34.2
Hayır	755	65.8

üzerinde yapılmıştır. Araştırılan gurubun tanıtıcı özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Araştırmamızda elde edilen demografik oranların 2007 yılında tüm Antalya'yı temsil eden bir araştırmada elde edilenlere oldukça yakın rakamlar olması araştırma sonuçlarının temsilciliği açısından olumlu bir bulgudur(Kaya, 2007).

Sorular tek tek değerlendirildiğinde, en çok "Evet, katılıyorum" denen 5 ibare ve yüzdeleri şöyledir:

1. Gelecekte ne olacağı hiç belli olmaz (% 79.0)
2. Çevremle ve komşularımla ilişkilerim iyidir % (73.7)
3. Biz depremlerden, felaketlerden ders almıyoruz (%71.6)
4. Gelecekte dertler ve sorunlar daha da artacak (% 69.7)
5. İklim değişikliği beni ve ailemi olumsuz etkileyebilir (% 66.8)

Buna karşın, en çok "Hayır, katılmıyorum" denen 5 ibare ise sırasıyla, aşağıdaki gibidir:

1. Arabada emniyet kemeri takmasam da bana bir şey olmaz (% 79.1)
2. Ekonomik kriz ailemi etkilemez (%75.4)
3. Antalya'da deprem olsa da bana ve aileme bir şey olmaz (% 74.7)
4. Fala ve burçlara inanırım (% 69.4)
5. Sağlığım iyidir, bana bir şey olmaz (%69.2)

Elbette risk algılaması için asıl önemli olan etmen, kişilerin çeşitli risk faktörü guruplarına verdikleri yanıtlardır. Kişi her risk faktörü gurubundaki toplam soruların yarısından bir fazlasına "Evet, katılıyorum" demişse o guruba "evet " demiş olarak değerlendirilmiştir. Sonuçlar Tablo 2'de verilmiştir.

Sonuçlar ilginçtir. Bulgularımıza göre Antalyalılar'da ihmal kültürü yaygın değil; afet, ekonomik kriz, trafik kazası, hastalık gibi riskler için "Bize bir şey olmaz" demiyorlar. İlginç diğer bir

Tablo 2. Araştırmaya Katılanların Risk Algılaması Faktörleri Açısından Değerlendirilmeleri (Toplam Sayı:1149)

Risk Faktörü	Evet	%
İhmalkar değil	854	74.4
Güçlü, yabancılaşmamış	763	66.4
Risklerin farkında	745	64.8
Kendi kendine yeterli	695	60.5
Kadercilik yok	692	60.3
Toplumsal destek önemlidir	556	48.4
Başkalarının sözüne güven duyuyor	380	33.1

sonuç ise genelde güçsüzlük, yabancılaşma ve çaresizlik bulamayışımızdır. Her ne kadar çoğu günlük sıkıntılar yüzünden gelecek sorunlara yeterince eğilemediklerinin ve gelecekte sorunların daha da artacağını ve afetlerde önlem almanın asıl devletin sorumluluğu olduğunu işaretleseler de tehlikelerin zararlarını azaltmak için kendilerinin de yapacakları şeyler olduğunu belirtmektedirler. Anket uygulananlar genelde kendilerine ve yeteneklerine oldukça güveniyorlar, kendilerini başarılı buluyorlar, yaşamın onları ezeceğini düşünmüyorlar. Çoğunlukla kaderci değiller; talih, kader, alın yazısına inanmıyorlar. Anket uyguladıklarımızın etraflarında risklerden (domuz gribi, nükleer tehlike, kanser, serseri bir kurşun, kaza, iklim değişikliği) yüksek oranlarda haberdar olduğunu bulduk.

Kişilerin yarısı para, din, komşu, akraba, arkadaş, töre-gelenek gibi toplumsal desteği önemli bulmuyorlar. Başka bir deyişle fazla toplumsal destekleri yok. Sözlerine en çok güvenilenler doktorlar (%60,3) ve bilim adamları (%46,6); bunun dışında akraba, muhtar, imam, komşu, vali ve resmi görevliye güvenilmiyor. En az güvenilenler ise basın ve TV ile bakan ve siyasetçiler. Ama genel olarak değerlendirildiğinde kendilerine söylenenlere fazla inanmıyorlar

Kişilerin yukarıda belirtilen risk algılaması faktörlerinden her biri anket kağıdındaki yaş, cinsiyet, eğitim durumu gibi bağımsız değişkenlerle karşılaştırılarak bunların adı geçen tutum üzerinde ne kadar etkili olduğu araştırılmıştır. Bu incelemede ki kare testi kullanılmıştır. Bağımlı ve bağımsız

değişkenler arasında istatistik olarak önemli ilişki bulunanlar Tablo 3'te verilmektedir.

Tablo 3'den de görülebileceği gibi, risk algılaması guruplarının hemen hepsini etkileyen iki değişken kişinin eğitim durumu ve ekonomik durumudur. Eğitimi ortaokul veya daha üstü olanlar hem kendilerini daha yeterli hissetmekte, hem daha fazla toplumsal destek sahibi bulunmakta, hem kadere daha az inanmakta, hem risklerin daha fazla farkında bulunmakta, hem kendini daha az yabancılaştırmış hissetmekte, hem de başkalarının sözüne daha az değer vermektedirler. Aynı durum ekonomik durum için de geçerlidir. Risklerin farkında olmak dışında bütün risk faktörlerinde ekonomik durumun iyi, orta veya kötü oluşuna göre bir gradiyent farkı bulunmaktadır. Cinsiyet, medeni durum, daha önce kaza, afet geçirip geçirmediği fazla etkili çıkmamıştır. 40 yaşından fazla olanlar kendilerini daha az yeterli ve daha çok yabancılaştırmış hissetmekte, muhtar, imam, vali gibi kişilerin sözüne gençlerden daha çok değer vermektedirler. Benzer şekilde, çocuk sahibi olanlar da daha çok kadere sahipken, kadelerini daha güçsüz ve yabancılaştırmış hissetmektedirler. Kadınların yetersizlik duyguları daha fazla çıkmış olup risklerden de daha haberi bulunmuşlardır.

TARTIŞMA

Günümüzde, afet yönetiminde, afet, sonrası hizmet götürmek yerine afet öncesi zararları azaltmak ve afete hazırlıklı olmak yaklaşımı geçerlik

kazanmıştır. Araştırmamız afete hazırlıklı olmak açısından son derece önem taşıyan kişilerin risk algılaması ve bu algılamayı etkileyebilecek faktörleri açığa çıkarmak üzere yapılmıştır.

Araştırmamızın bazı kısıtlılıkları bulunmaktadır. Random bir örnekleme dayanmamakta olup, sağlık ocağına herhangi bir nedenle başvuran kişilerde yapılmıştır. Ancak, ocakların kent içinde homojen dağılmış olmaları, Antalya'da ocaklara her düzeyde insanın başvuruyor olması ve oldukça büyük bir örnek sayısının oluşabilecek hataları azalttığını düşünüyoruz. Ayrıca, kişilerin risk algılaması üzerine etki edebilecek ihmalcilik, risk farkındalığı, yeterlilik gibi faktörlerin tek bir soruyla öğrenilmesi yerine bu faktörleri temsil edecek bir dizi soru sonucu elde ediliyor olması araştırmamızın güçlü yönlerinden birisidir. Böylece kişinin tutumu, düşüncesi daha kapsamlı ve tutarlı bir şekilde elde edilebilmiştir. Yine de sonuçlar genelde Antalya kent merkezi için geçerli olacaktır; kırsal bölgede veya başka bir kentte tamamen farklı bulgulara ulaşılabilir. Bütün tutum araştırmalarında olabileceği gibi bizim araştırmamızda da, kişiler kendilerinden beklenen olumlu davranışları daha çok işletmiş olabilirler. Örneğin otomobilde kemer takma ile ilgili ibarenin yüksek oranda olumlu çıkması bu nedene bağlı olabilir.

Bütün bu kısıtlılıklara karşın araştırma ilginç sonuçlara ulaşmıştır. Antalya halkı kendini çoğunlukla güçlü hissediyor, yaşama yabancılaştırmamış. Her koyunun kendi bacağından asıldığına inanmadığı

Tablo 3. Araştırma Gurubunun Kişisel Özellikleri ve Risk Algılaması Faktörleri Arasındaki İlişki (Ki kare analiz sonuçları)

Risk Algılaması Faktörleri	Yaş	Cinsiyet Durumu	Eğitim Durum	Medeni Sahipliği	Çocuk Durum	Ekonomik Durum	Kaza Deprem Deneyimi
Kendi kendine yeterlilik	P<0.01	P<0.05	P<0.05			P<0.001	P<0.01
Toplumsal destek önemlidir			p<0.001	P<0.05	P<0.05	P<0.001	
Kadercilik yok			P<0.001	P<0.05	P<0.05	P<0.01	
Risklerin farkında		P<0.01	P<0.05				
Güçlü, yabancılaştırmamış	P<0.01		P<0.001		P<0.01	P<0.001	
İhmalkar değil			P<0.01			P<0.05	P<0.05
Başkalarının sözüne güvenme	P<0.01		P<0.01			P<0.05	

gibi geleceğe de umutla bakıyor. Aynı şekilde, kendisine güveniyor, sorunların çözümünde yeterli görüyor. Çevresindeki çeşitli risklerin farkında ve kaderci de değil. Bütün bu özellikler bir afete hazırlıklı olmada önem taşıyan özelliklerdir. Paton, herhangi bir hazırlık için insanların önce risklerin farkına varmasının sonra da motive olmasının önemine değiniyor (Paton, 2003). Motivasyonda ve bunun eyleme dönüşmesinde ise elbette kişinin kendine güvenmesi ve kendini doğal olaylar karşısında güçlü hissetmesi hayati önem taşır. Antalya halkının kendini yeterli ve güçlü hissetmesinde, pek çok diğer kentle karşılaştırıldığında eğitim durumunun ve ekonomik durumunun görece olarak daha iyi olması rol oynayabilir. Tablo 1’de belirtildiği gibi anketi yanıtlayanların % 66.5’i ortaokul veya daha yüksek bir eğitim almıştır ve nüfusun sadece %17.8’i ekonomik durumlarının kötü olduğunu belirtmişlerdir. Gelir ve eğitim düzeyinin afet hazırlığında en önemli etmenler olduğu yurdumuzda ve yurtdışında yapılan araştırmalarda da saptanmıştır (Tekeli-Yeşil, 2010; Russel, 1995). Nitekim bu araştırmada da, Tablo-3’de görülebileceği gibi, kişinin eğitim düzeyi ve ekonomik durumu risk algılama faktörlerinin hemen hepsini önemli derecede etkilemektedir. Yaş, cinsiyet, medeni durum, çocuk sahipliği, daha önce geçirilmiş ciddi bir kaza veya afetin risk algılamasıyla ilgili faktörleri çok az etkilemeleri dikkat çekicidir.

Daha önce, hastaneye başvuran hastalarda yapılan bir araştırmamızda Antalya halkının deprem riskinin fazla farkında olmadığını saptamıştık (Dedeoğlu, 2006). Bu araştırmada ise tersi bir sonuç elde ettik. Bunun büyük olasılıkla nedeni, ilk araştırmada sadece deprem farkındalığını sormuş olmamızdı. Bu araştırmada ise deprem yanında salgın hastalık, trafik kazası, iklim değişikliği, radyoaktif kirlenme, kanser gibi kişiyi tehdit edebilecek değişik riskleri de sorduk. Bu nedenle risk farkındalığı yüksek çıktı. Ayrıca bu araştırmamızın örnek sayısı daha fazlaydı ve araştırma yeri sağlık ocakları idi.

İslam dinine sahip insanların, diğer dinlere göre daha çok kaderci olacaklarına ilişkin yaygın bir kanı bulunmaktadır. Oysa antropologlar kaderciliğin

dinden çok yoksullukla, eğitimsizlikle ilgili olduğunu söylüyorlar. Hangi dinden olursa olsun, yoksul ve eğitimsiz insanlar kendi geleceklerini kendileri tayin edememekte bu durum ise şans, alinyazısı, kader gibi öğelerin öne çıkmasını sağlamaktadır (Levis, 1988). Nitekim gerek İstanbul araştırmamızda gerekse Antalya araştırmamızda kadercilik afet hazırlığını olumsuz etkileyen bir faktör olarak ortaya çıkmadı (Dedeoğlu, 2006, Tekeli-Yeşil, 2010).

Antalyalıların ihmalkar bulunmamış olması çelişkilidir. Gerek Karancı’nın araştırmamızda, gerekse bizim çalışmamızda “İhmal” vatandaşların afet hazırlığı yapmamış olmasının en büyük nedeni olarak belirtilmişti. (Karancı, 2001; Tekeli-Yeşil, 2010). Buradaki sonuçların farklılığı soruların niteliğinden kaynaklanıyor olabilir. Kişilerde ihmal kültürünün yaygın olup olmadığını anlamak için tek bir soru değil “Deprem olsa bana birşey olmaz”, “Sağlığım iyidir, bana birşey olmaz”, “Ekonomik kriz nedeniyle bize birşey olmaz” ve “Biz depremlerden ders almıyoruz” gibi farklı ibareler kullanılmıştır ve ihmal varlığı tüm gurup göze alınarak değerlendirilmiştir. Belki bu sorular kişilerin ihmalciliğini tam olarak ortaya koyan sorular değildi. Belki de aslında ihmalcilik gerçekten yok ama insanlar çeşitli başka nedenlerden gerçekleştiremedikleri afet hazırlığının suçunu, kolay yoldan ihmal üzerine atıyorlar.

Tablo 2’ye göre Antalya halkı, yetkililerin sözüne güvenmiyor ve genelde arkadaş, töre, din, komşu, devlet baba gibi toplumsal destek öğelerinin çok önemli olmadığını düşünüyor. Çernobil felaketinde profesörlerin televizyonda çay içip vatandaşın gözünün içine bakarak yalan söylemesi, deprem konusunda bilim adamlarının her birisinin başka görüş bildirmesi kişilerin bilim insanlarına olan güvenini sarsmıştır. Siyasilere zaten hiç bir ülkede güven duyulmazken son yıllarda ülkemizdeki gelişmeler basına ve hekimlere olan güveni de azaltmıştır. İmam, muhtar gibi kişiler belki gecekondularında veya kırsal kesimde önem taşıyorsa da Antalya kent merkezinde etkisizdirler. Toplumsal destek öğelerinin önemsiz olarak görülmesi yine kent yaşamının yalnızlığına ve çekirdek ailenin özelliklerine bağlı olabilir. Ancak bu bulgular afet

ile ilgili mesajların insanlara nasıl ulaştırılabileceği, insanların kimler tarafından motive edilebileceği sorularını gündeme getirmektedir. Eğer vatandaş kimsenin sözüne güvenmiyorsa, akraba, hemşeri, arkadaş, komşu gibi toplumsal ağlara değer vermiyorsa, o zaman afetle ilgili önemli bilgi ve mesajları verebilmek için kitle iletişim araçları, bilim adamı açıklamaları, sosyal ağların kullanımı yerine aile ile doğrudan ilişki kurmak gerektiği anlaşılmaktadır. Hekimlere güvenin yüksek çıkmasında araştırmanın bir sağlık kuruluşunda yapılıyor olmasının dışında, yıpratılmış olsa da vatandaşın hala hekimlere yüksek güven duyuyor olması da etkili olabilir.

Araştırmamızda afet hazırlığı açısından önem taşıyan şu bulgulara ulaşılmıştır: Antalyalılar, afet riskinin farkında olmaları, kendilerine güvenmeleri, yabancılaşmamış olmaları, kadere fazla inanmamaları gibi çok olumlu bazı özelliklere sahiptirler. Aile temelinde yapılacak afet hazırlık eğitim ve örgütlenme çabalarının başarı şansı yüksektir. Örneğin bir afet planı yapılması, bir afet çantası hazırlanması, düşebilecek cisimlerin sabitlenmesi, ilkyardım ve yıkıntıda ilk müdahale eğitimi, gönüllü kuruluşlara katılımın örgütlenmesi için kişinin evinde, karşılıklı tartışmalar şeklinde yürütülecek eğitim çalışmaları etkili olabilecektir.

Ancak yine araştırmamızda görülmüştür ki risk algılaması eğitim ve gelir düzeyi ile beraber artmaktadır. Bu durum ise çalışmalarımızda yoksul ve eğitimsiz kesime ağırlık verilmesi gerektiğini göstermektedir. Burada ayrıca toplumun eğitim ve gelir düzeyi gibi özelliklerinin bireysel özellikler değil toplumsal özellikler olduğunu hatırlatmakta yarar görüyoruz. Tüm toplumun kazalara ve afetlere daha iyi hazırlanabilmeleri için eğitiminin artırılması, insanca yaşayacak gelire sahibi olması ise devletin asli görevidir. Risk algılamasında ve daha sonra bunun eyleme dönüşmesinde kültürel ve toplumsal faktörlerin kişisel faktörlere göre ağırlık taşıdığı bilinmektedir (**Dedeoğlu, 2010**). Yoksul ve cahil kişiler sadece riskleri daha az algılamakla kalmazlar, daha fazla tehlikeye maruz kalırlar ve sonuçta daha çok zarar görürler. Bu nedenlerle afet hazırlığında bireysel önlemler yanında tüm toplumun eğitim ve

gelir düzeyini arttırarak afette daha hazırlıklı ve dirençli kılınması konusuna öncelik verilmelidir.

Teşekkür: Verilerin toplanmasında ve bilgisayara girilmesinde emeği geçen 2009-2010 eğitim yılı son sınıf öğrencilerimiz Güler Acar, Raziye Akışık, Semra Alaçam, Ayşe Aslan, Rabia Aşkın, Ufuk Sezgin Bücük, Orhan Değnek, Ezgi Dinçer Delibaş, Emin Erhan Dönmez, Simay Göremen, Hatice İşcanlı, Haluk Kıvanç, Sercan Kiremitçi, Havva Meltem Mutlucan, Alif Ayşen Palaz, Merve Terzili, Mehmet İlker Turan, Mustafa Tutumlu, Zeliha Ulaşlı ve Burak Barış Yılmaz'a şükranlarımızı iletiriz.

KAYNAKLAR

Dedeoğlu N. (2006). Knowledge ,attitude and practice of residents of Antalya, Turkey about earthquake preparedness. International Disaster Reduction Conference IRDC Davos, 27 Ağustos-1 Eylül, Davos, İsviçre. Second Book of Extended Abstracts. p.127-129.

Dedeoğlu N.(2010). Risk bilinci ve sağlık. Toplum ve Hekim. Ocak-Şubat; 25, (1):39-47

Karancı N (2001). Doğal afetler, toplumun ruh sağlığı ve afet zararlarının azaltılmasında toplumun katılımı. Toplum ve Hekim.; 16(4): 290-294

Kaya N. (2007). Antalya Kent Merkezinde Yaşayan 15 Yaş ve Üzeri Kişilerin Sağlık Düzeyi, Sağlık Hizmeti Kullanım Durumları ve Çeşitli Değişkenlerle İlişkisi. Yayınlanmamış Halk Sağlığı Uzmanlık Tezi. Antalya

Lewis O. (1998). Culture of Poverty. Society.; 35 (2):7-9

Paton D.(2003). Disaster preparedness: a social-cognitive perspective. Disaster Preparedness and Management.; 12 (3): 210-216

Russel LA, Goltz JD, Bourque LB.(1995). Preparedness and hazard mitigation actions before and after two earthquakes. Environment and Behavior.; 27(6): 744-770.

Say A İ, İnelmen K, Kabasakal H.(2005). Örgütlü katılım ve afet yönetimi etkileşimi. Öneri. Ocak; 6,(23):9-18

Tekeli-Yeşil S, Dedeoğlu N, Braun-Fahrlaender C, Tanner M .(2010). Factors motivating people to take precautionary action for an expected earthquake in Istanbul . Risk Analysis,30 (8): 1181-1198